

Len jeden Boh

Toto je pravda, ktorú nás Písmo učí najjasnejšie zo všetkého. Existuje iba jeden Boh, ktorý je skutočný.

Ak by to tak nebolo, potom by sme museli predpokladať, že existuje viac bohov než len jeden. Toto je niečo, čo Písmo neustále popiera. Iní bohovia vôbec neexistujú. Ľudstvo ako také tejto pravde neverí. Preto vždy existovali a existujú nespočetní falošní bohovia. Žiaden z nich však nie je skutočný boh. Žiaden z nich nie je živý Boh.

Pravdou je, že slovo „boh“ sa niekedy používa pre anjelov (Žalmy 97:7). Je to preto, lebo anjeli sú duchovné bytosti, veľmi dokonalé a s vysokým postavením. Tento titul sa používa aj pre vladárov a sudcov (Žalmy 82:1 a 6) kvôli právomoci, ktorú majú nad ostatnými. Satan, diabol, sa nazýva „boh tohto sveta“ (2. Korinťanom 4:4) kvôli svojej vláde nad hriešnikmi, ktorej sa neoprávnene zmocnil. Toto sú však iba metaforické použitia slova „boh“. Písmo naďalej trvá na tom, že existuje iba jeden pravý Boh, jeden živý Boh.

A tak sa židovský chlapček učí od svojej mladosti citovať slová z Deuteronomia 6:4: „Počuj, Izraelu, Hospodin, náš Boh, je jeden Hospodin.“ Toto bol základ židovskej viery vybudovanej na Starej zmluve. Bolo to presvedčenie, v ktorom nebolo možné spochybniť žiadneho Žida. Každý Žid vedel, že „Hospodin je Boh, a že niet iného okrem neho“ (Deuteronomium 4:35).

Izraelita sa vracal v myšlienkach do času, keď bol posvätený slávny Šalamúnov chrám. Po naliehavej a dlhej modlitbe k Bohu sa kráľ obrátil k ľudu a vyriekol zo srdca svoju úprimnú túžbu: „Nech je Hospodin, náš Boh, s nami, ako bol s našimi otcami, nech nás neopustí a nech nás neodmietne... aby poznali všetky národy zeme, že Hospodin je Boh, a že niet iného“ (1. Kráľov 8:57, 60). To dokonale vyjadrovalo, čo cíti každý Žid. Žid sa mal stať svedkom ľahostajnému, Boha neznajúcemu svetu, že niet iného Boha okrem Hospodina.

Žid sa rozpomínal na dni veľkého proroka Izaiáša a na slová, ktorými k nemu prehovoril Boh: „Takto hovorí Hospodin, Kráľ Izraelov, a jeho vykupiteľ, Hospodin Zástupov: Ja som prvý a ja som i posledný, a krome mňa niet Boha“ (Izaiáš 44:6). Boh, ktorý povedal tieto slová, prehlásil sám seba za kráľa Izraela. Žid to chápal ako svoje veľké povolanie – zachovať pravdu o tom, že neexistuje iný Boh než Hospodin. S láskou čítaval: „Ja som Hospodin, a niet viacej nikoho; niet Boha okrem mňa... nieto nikoho okrem mňa. Ja som Hospodin, a niet viacej nikoho“ (Izaiáš 45:5–6). Sám Ježiš bol vychovávaný tak, aby poznal a miloval Písma Starej zmluvy, a aby dôsledne zachovával ich pravdu. Vyznanie jedinečnosti Boha bolo tým, čo otvorene vyznával svojimi ústami (Marek 12:29, 32) a takisto aj jeho apoštoli to jasne vyučovali (1. Korinťanom 8:4–6; Efezanom 4:6; Jakubov 2:19). Toto je zreteľné vyhlásenie celého Písma.

Boh je jeden

Stará zmluva bola napísaná v hebrejčine. Keď Žid citoval Deuteronomium 6:4, citoval ho v hebrejčine, a robí tak aj dnes. Žiaľ, angličtina (ani slovenčina) nedokáže jednou vetou presne a dokonale preložiť to, čo čítame v Deuteronomiu 6:4. Tento verš znamená viac než: „Hospodin, náš Boh, je jeden Hospodin“. Toto môžeme chápať jednoducho ako výrok, že neexistuje iný Boh ako Hospodin. On je jediný. Dá sa to preložiť aj nasledovne: „Hospodin, náš Boh, Hospodin je jedno“. Nie je len jediný. On, ktorý je jediný, je jeden a je jedno.

Čo sa tým snažíme povedať? „Boh je jeden (a je jedno) vo svojej podstate bytia, vo svojej povahe existovať sám osebe.“ Čo to však znamená? Znamená to, že Boh je nedeliteľný, že sa nedá rozčleniť. Nemôžeme mať súbor súčastí, z ktorých každá je menej než Boh, a keď ich dáme dokopy, bude to Boh. Boh nie je ako skladačka. Boh nie je ani ako ľudské telo, pozostávajúce z mnohých orgánov. Nemôžeme sčítať večnosť, nemennosť, všemocnosť a svätosť dokopy a vytvoriť tak Boha. On sa neskladá z častí. Je nerozdeliteľný. Je jedno. On celý je večný. On celý je nemenný. On celý je všemocný. On celý je svätý. Nemôžeme napríklad odobrať jeho svätosť a ako zvyšok nám zostane väčšina z Boha. Ak by sme mohli odobrať jeho svätosť, zničili by sme Boha, pretože všetko, čím Boh je, je sväté.

Toto je to, čo teológovia označujú ako „jedna nedeliteľná podstata“, keď hovoria o Bohu. Slovo „podstata“ alebo „bytosť“ sa dá zameniť za slovo „substancia“. To neznamena, že Boh je z nejakej látky či hmoty. Neskôr budeme hovoriť o tom, že Otec, Syn a Duch Svätý sú tej istej podstaty, tej istej substancie. Nebudeme pod tým rozumieť to, že sú z toho istého „materiálu“. Budeme tým mieniť to, že hoci sú rozlíšiteľní, sú jedným Bohom, ktorý je jedno. Všetko, čím Boh je, je Otec. Všetko, čím Boh je, je Syn. Všetko, čím Boh je, je Duch Svätý. Každý z nich je všetkým, čím je Boh. Každý z nich je Boh v tom istom zmysle – je rovnakej podstaty, rovnakého

bytia, rovnakej substancie. A predsa je Boh nedeliteľný.

Povedzme to inak, aby sme zdôraznili to, čo tvrdíme. Otec je Hospodin. Syn je Hospodin. Duch Svätý je Hospodin. Ale nikdy nemôžeme o nich zmýšľať tak, že existujú traja Hospodinovia. V tomto spočíva to tajomstvo, ale nepredbiehajme. Zatiaľ sa uspokojme s tým, že vieme, že existuje len jeden Hospodin, a že ten Hospodin, ktorý existuje, je jedno.

Viac ako jeden, kto je Boh

Napriek tomu už teraz je potrebné povedať, že už od najskorších dôb bolo zrejmé, že existuje viac než jeden, kto je Hospodin. Všimnite si, čo tvrdíme. Neexistuje viac ako jeden Boh. Práve sme si to ukázali. A aj tak existuje viac ako jeden, kto je Boh. Existuje jediný Boh. A predsa v božskej podstate existuje pluralita osôb.

Môžeme to vidieť na prvých stránkach Biblie. V Genezis 1:26–27 čítame: „A Boh riekol: Učiňme človeka na svoj obraz a podľa svojej podoby... A Boh stvoril človeka na svoj obraz.“ Slová v kurzíve poukazujú na to, že Boh, ktorý je jeden, hovorí v množnom čísle. Tieto verše zdôrazňujú ako jednotu, tak aj pluralitu Boha. O dve, tri stránky ďalej čítame: „Vtedy povedal Hospodin Boh: Hľa, človek sa stal ako jeden z nás...“ (Genezis 3:22). V kapitole 11:5–7 čítame: „Vtedy zostúpil Hospodin... A Hospodin riekol... Nože zostúpme a zmiatnime...“ V týchto veršoch nachádzame len jedného Boha. A predsa rozpráva v množnom čísle! Existuje viac ako jeden, kto je Boh. A tak o niekoľko storočí neskôr Izaiáš počul, ako Hospodin hovorí: „Koho pošlem, a kto nám pôjde?“ (Izaiáš 6:8.)

Práve tak výnimočné sú tie starozmluvné pasáže, ktoré hovoria o „anjelovi Hospodinovom“. Je dostatočne zrejmé, že touto osobou je samotný Hospodin. Rovnako zrejmým je aj to, že ho treba odlíšiť od Boha. Slovo „anjel“ znamená „posol“ alebo „poslaný“ a slovné spojenie „anjel Hospodinov“ preto znamená „Hospodinom poslaný“. Genezis 16:7–13 zaznamenáva to, ako Hagari, ktorá utiekla od Abrama a Sáraje, prikázal „anjel Hospodinov“ vrátiť sa. Potom sa ukáže, že to bol sám Hospodin, kto k nej prehovoril, a Hagar nazvala to miesto, kde sa s ním stretla: „Boh-ktorý-ma-vidí“. Ten, ktorého Boh poslal, bol Boh sám!

Po nejakom čase navštívil anjel Hospodinov na planine Mamreho aj samotného Abraháma (Genezis 18). Návštevník vystupoval ako človek (verš 2), ale zreteľne sa tu tvrdí, že to bol samotný Hospodin (verše 1, 13–14). Abrahám to rozpoznal a predniesol mu prosebnú modlitbu (verše 23–33).

Nebolo to poslednýkrát, čo sa mal Abrahám stretnúť s anjelom Hospodinovým. Ten, kto zastavil Abraháma pred obetovaním svojho syna Izáka, nebol nikto iný ako anjel Hospodinov (Genezis 22:11, 15). Abrahám nazval meno toho miesta „Hospodin-uvídí“ (verš 14), pretože opäť zreteľne rozpoznal totožnosť nebeského návštevníka. Tento Anjel mu dal zaslúbenie, ktoré sa začínalo takto: „Na seba samého som prisahal, hovorí Hospodin...“ (verš 16). Ten, ktorého Hospodin poslal, bol Hospodin!

V Starej zmluve existuje mnoho zmienok o anjelovi Hospodinovom a vždy je zrejmé, že Božím poslom je Boh. Ten, kto hovorí k Mojžišovi z horiaceho kra, je „anjel Hospodinov“, a hovorí: „Ja som Boh tvojho otca...“ (Exodus 3:6) a pokračuje tým, že zjaví svoje meno „SOM, KTORÝ SOM“ (verš 14). Tento Anjel je Boh, ktorý viedol Jákoba a vyprostil ho (Genezis 48:15–16), je to samotný Hospodin, ktorý išiel pred synmi Izraelovými, keď utekali z Egypta (Exodus 13:21, 14:19). Ten, kto sa v knihe Sudcov objavuje dvakrát a zjavuje, že je sám Boh, je anjel Hospodinov (Sudcovia 6:11–12, 14, 16, 13:3, 9, 22). A tak tu nachádzame Boha, ktorého poslal Boh.

Izaiášovo proroctvo zjavuje niečo podobné. Izaiáš povedal izraelskému národu, že Hospodin Boh dá znamenie, ktorým bude syn narodený z panny, a že jeho meno bude Immanuel, čo znamená „S nami Boh“ (Izaiáš 7:14). Tento, ktorého pošle Boh, bude samotný „Silný Boh“ (Izaiáš 9:6). Ako by mohol Boh poslať Boha, ak by neexistovala viac ako jedna osoba, ktorá je Bohom? Jednako nesmieme zabudnúť na verše z Izaiáša, ktoré sme spomínali predtým. Tá istá kniha trvá na tom, že neexistuje iný Boh ako ten, ktorého uctieva Izrael. Jeden Boh – a pritom je to viac ako jedna osoba, kto je Boh.

Takto nám Stará zmluva hovorí o tom, ako Boh pomaže Boha (Žalmy 45:7–8), ako Pán Hospodin a jeho Duch posielajú toho, kto sám je Bohom (Izaiáš 48:16–17), a ako Hospodin vzbudí zasľúbeného kráľa, ktorý bude Hospodinom (Jeremiáš 23:5–6). Znova a znova stojíme tvárou v tvár tajupľnej pravde, že jediný Boh je viac ako jeden.

Netvrdíme, že doktrína o Trojici bola úplne odhalená v Starej zmluve; avšak ani netvrdíme, že v

Starej zmluve úplne chýbala. Starozmluvný veriaci vedel, že v Bohu existuje pluralita. Vlastne mal k dispozícii dokonca aj určité nejasné náznaky, že jediný Boh sú traja. Keď kňaz žehnal synov Izraelových a položil na nich Božie meno, či nepoužíval pri tom meno Hospodin vždy trikrát? (Numeri 6:22–27.) Či nepočul Izaiáš, ako serafíni volali Hospodinovi na slávu ako svätému trikrát? (Izaiáš 6:3.) Toto všetko pripravovalo pravdu, ktorú mala v plnosti odhaliť Nová zmluva. Boh, ktorý seba samého odhaľoval v starozmluvných časoch kúsok po kúsku, nakoniec poslal svojho Syna na svet a spravil si príbytok v srdciach veriacich skrze Svätého Ducha. Doktrína o Trojici nebola zjavená ako sled tvrdení alebo výpovedí. To, čo nakoniec túto doktrínu objasnilo, bolo Božie dielo spasenia. Veriaci kresťan môže čítať Starú zmluvu a rozumieť jej oveľa ľahšie ako pôvodní čitatelia. Pasáže Písma, ktoré hovoria o Bohu ako o jednom, a predsa ako o viac než jednom, sú mu dobre zrozumiteľné. Nepotkýna sa na veršoch, ktoré hovoria ako o Božej jednote, tak aj o Božej pluralite. Nie je prekvapený, keď číta o tom, ako Boh diskutuje sám so sebou. Nie je prekvapený, keď skúma zaslúbenia o tom, že Boh pošle Boha na svet. Ale aj tak nedokáže pochopiť to, ako môže byť Boh jeden v troch a traja v jednom. A predsa vie, že je to tak. Starozmluvný veriaci mal mnoho stôp, ale nikdy tú pravdu nevidel tak jasne ako veriaci kresťan. To, čo bolo jemu zastreté, je nám osvetlené.

Otec je Boh

Ešte len začíname 3. kapitolu a už musím povedať niečo o 4. kapitole. V 4. kapitole budeme vidieť, že Pán Ježiš Kristus je Boh. A predsa, keď učil svojich učeníkov modliť sa k Bohu, nevolal ich, aby sa modlili k nemu. Povedal: „Vy sa teda modlite takto: Náš Otče...“ (Matúš 6:9). Modlitba k Bohu nemá byť adresovaná k Pánovi Ježišovi Kristovi, ale k tomu, kto je od neho

odlíšený – k Otcovi. Existuje ten, kto je Boh, ale nie je Pán Ježiš Kristus, a ktorý používa meno „Otec“. Skôr, ako sa tomu budeme venovať, mali by sme si všimnúť, že Písmo nepoužíva meno „Otec“ vždy rovnakým spôsobom.

Poznámka redakcie: Výber 4. kapitoly „Pán Ježiš Kristus, Syn, je Boh“ sme publikovali v časopise Solas číslo 9, zima 2010. Tento výber sa nachádza na adrese <http://casopis.solas.sk/vyucovanie/pan-jezis-kristus-syn-je-boh> .

Otec všetkých

Niekedy sa napríklad „Otec“ nepoužíva pre označenie toho, kto je odlíšený od Syna a Ducha Svätého v rámci Trojice, ale pre Boha samotného.

Uvedme niekoľko príkladov. Keď Pavol píše kresťanom v Korinte, upozorňuje ich na to, že modly, ktoré ich obklopujú, vôbec nie sú skutočnými bohmi. Uctievači modiel si myslia opak, ale toto je pravda. Modly nepredstavujú skutočne existujúce božstvá. Existuje iba jeden skutočne existujúci Boh a je to ten, ktorého uctieva kresťania. A tak Pavol píše: „Ale my máme jedného Boha, Otca“ (1. Korinťanom 8:6). Na tomto mieste sa slovo „Otec“ rovná slovám „jeden Boh“. Pavol hovorí, že existuje iba jeden Boh, avšak vôbec pritom nemá na mysli osoby Trojice. V tejto vete používa slovo „Otec“ rovnako ako v Efezanom 4:6, kde píše o „jednom Bohu a Otcovi všetkých“.

Pisateľ listu Hebrejom píše podobne v kapitole 12 vo verši 9. Vysvetľuje tu, že Boh zaobchádza s veriacimi kresťanmi ako so svojimi deťmi. Tak, ako otec trestá iba svoje vlastné deti, tak aj Boh prináša nepríjemné skúsenosti do životov veriacich, aby budoval ich charakter. Takýmto skúsenostiam netreba vzdorovať, treba ich prijať. Nemali by oslabovať našu úctu k Bohu, práve naopak. „Svojho tela otcov sme mali za kázniteľov a ostýchali sme sa; či sa teda o mnoho viacej nepodriadime Otcovi duchov, aby sme žili?!“ Titul „Otec“ je opäť použitý pre Boha, nie pre osobu z Trojice. Jakub ho používa rovnako, keď píše: „Každé dobré danie a každý dokonalý dar zostupuje s hora od Otca svetiel...“ (Jakubov 1:17).

Meno Izraela

Meno „Otec“ sa používa aj na vyjadrenie toho, že starozmluvný ľud Izraela mal Boha za svojho Vládcu a Hlavu. „Hospodin... Či nie je on tvoj otec, ten, ktorý si ťa nadobudol?“ (Deuteronomium 32:6.) „Otec“ na tomto mieste jednoducho nahrádza slovo Boh bez toho, že by sa myslelo na osobu z Trojice. Tak sa modlil aj Izaiáš: „Ty, ó, Hospodine, si naším Otcom; náš vykupiteľ... Ale teraz, ó, Hospodine, ty si náš Otec; my sme hlinou, a ty si naším tvorcom, a dielom tvojej ruky sme my všetci“ (Izaiáš 63:16, 64:8).

Nie všetci príslušníci starozmluvného Izraela mali takúto dôveru v Boha. Preto k nim Boh prehovoril za dní Jeremiáša ústami proroka: „Či nebudeš odteraz volať na mňa: Môj Otče, ty si môj druh, ktorý si ma sprevádzal v mojej mladosti!“ (Jeremiáš 3:4). V neskorších časoch rozprával každý syn Izraela o Bohu ako o Otcovi národa. V praxi sa však k tomu nie vždy a nie všetci hlásili. Bohu nebola vzdávaná úcta, ktorá mu patrila, a synovia Izraela sa nesprávali jeden k druhému ako k bratovi. Napomenutí boli takto: „A ak som pánom, kde moja bázeň?... Či azda nemáme všetci jedného a toho istého Otca? Či nás nestvoril jeden a ten istý silný Boh? Prečo potom robíme neverne každý voči svojmu bratovi...?“ (Malachiáš 1:6, 2:10).

Otec veriacich

V čase, keď prišiel Pán Ježiš Kristus, zvykli Židia používať meno „Otec“ ako náhradu za slovo „Boh“. Vyučovali, že iba oni sami stoja vo vzťahu k Bohu ako deti k svojmu otcovi. Toto bolo zmýšľanie, ktoré musel Kristus spolu s apoštolmi opraviť. Zaiste, nie všetci ľudia sú Božími deťmi. Ani všetci Židia však nie sú deťmi Božími – toto je privilegium, ktoré patrí výhradne tým, ktorí činia pokánie a veria evanjeliu. Len oni zažívajú dôverný vzťah s Bohom a tešia sa z jeho láskavej opatery. Len oni, nie Židia, sú pravým Izraelom, ktorý Boh pozná. Preto len oni majú právo oslovovať Boha „Otec“.

Ježiš používal slová „váš Otec, ktorý je v nebesiach“ (Matúš 5:45) iba vtedy, keď hovoril so svojimi učeníkmi. Iba s nimi samotnými hovoril slovami „tvoj Otec... váš Otec... váš nebeský Otec“ (Matúš 6:6, 8, 14). „Sme deťmi Božími“ (Rimanom 8:16) bolo napísané iba o tých, ktorí sú spravodliví pred Bohom skrze vieru v Pána Ježiša Krista. Im patrí táto najvyššia výsada byť adoptovaní do Božej rodiny a mať Boha za Otca. Patrí to len im. Nikto iný na tom nemá nijaký podiel. Len oni sami sa môžu radosť a jasať, volajúc: „Vidzte, akú lásku nám dal Otec – aby sme sa volali deťmi Božími, a sme nimi!“ (1. Jánov 3:1).

Otec Pána Ježiša Krista

Pán Ježiš Kristus je tiež Boh, čo si ukážeme onedlho (poznámka redakcie: v kapitole 4; pozri článok „Pán Ježiš Kristus, Syn, je Boh“ publikovaný v časopise Solas číslo 9, zima 2010). Hoci kresťania majú Boha za svojho Otca, nie je to Pán Ježiš Kristus, kto je tým Otcom. Boh Otec je od neho odlíšený. Otec veriacich je zároveň Otcom Krista, i keď v inom zmysle. Veriaci kresťania sú prijaté deti, zatiaľ čo Kristus je jeho večný Syn. Prečo povedal Ježiš Márii: „Vstupujem k svojmu Otcovi a k vášmu Otcovi“? (Ján 20:17.) Prečo nepovedal: „Vstupujem k

nášmu Otcovi“? Jeho slová nám ukazujú, že Boh je jeho Otcom aj našim Otcom. Tie slová však znejú tak, ako znejú, preto, aby zdôraznil, že Boh je Kristovi Otcom iným spôsobom ako nám.

Práve v Jánovom evanjeliu vidíme najzreteľnejšie, že hoci Otec je Boh a Pán Ježiš Kristus je Boh, predsa sú odlišní. V rámci Boha ako bytosti, jeden je Otcom tomu druhému a jeden je Synom tomu druhému. Takmer na začiatku evanjelia čítame: „A on, to Slovo sa stalo telom a stánilo medzi nami, a hľadeli sme na jeho slávu, na slávu ako jednorodného od Otca a bol plný milosti a pravdy“ (Ján 1:14). Dozvedáme sa tu, že Slovo, ktorým je Pán Ježiš Kristus, je dosť odlišné od Boha Otca. Jeden z nich sa stal telom, ten druhý nie. Pritom sláva Krista je slávou Otca, takže je zrejmé, že obaja sú Bohom v tom istom zmysle. Kristus je dokonalým obrazom Otca – to je to, čo chcel Ján vyjadriť, keď ho opísal ako „Slovo“.

Hneď za tým čítame: „Boha nikto nikdy nevidel, ale jednorodný Syn, ktorý je v lone Otcovom, on nám vysvetlil“ (Ján 1:18). Z predchádzajúcej kapitoly však vieme, že sú ľudia, ktorí Boha skutočne videli. Tento verš preto určite znamená to, že nikto nikdy nevidel Boha Otca. Kedykoľvek ľudia videli Boha, videli Pána Ježiša Krista, videli Syna. To bol ten, kto bol „anjelom Hospodinovým“. Syna možno jasne odlíšiť od Otca, a preto je opísaný ako ten, kto „je v lone Otcovom“. A predsa vidieť ho znamená vidieť Boha, pretože je obrazom Boha a dokonale Boha vyjavuje. Obaja sú Boh, ale jeden nie je tým druhým. A predsa zostáva iba jeden pravý a živý Boh. Nesmieme sa domnievať, že nám niečo ušlo alebo že nám niečo chýba, keďže sme nevideli Boha Otca. Ježiš stojí pred svetom a oznamuje: „Ja a Otec sme jedno“ (Ján 10:30); „A kto mňa vidí, vidí toho, ktorý ma poslal“ (Ján 12:45); „Kto mňa videl, videl Otca, a ako ty hovoríš: Ukáž nám Otca?“ (Ján 14:9.)

Keď Ježiš rozprával takýmto dôverným spôsobom o Bohu Otcovi, Židia sa chystali zabiť ho (Ján 5:17–31). Nikto nespochybňoval fakt, že Otec je Boh. Nikdy to nebolo spochybnené. Ježišova reč však zreteľne znamenala, že seba vyhlásil za rovného Otcovi – za rovného Bohu. Židia vedeli, že existuje iba jeden Boh, a že Otec je Boh. Napriek starozmluvným stopám, ktoré sme preskúmali, si Židia nedokázali predstaviť, že viac ako jeden by mohol byť Boh. Celá myšlienka plurality v Bohu im unikla. Bolo im jasné, že Ježiš sa vyhlasuje za rovného Bohu. Oni to chápali

tak, že o sebe prehlasuje, že je ďalším Bohom. Pre nich to znamenalo rúhanie sa, čo vysvetľuje, prečo ho chceli zabiť. Tak urputne sa držali božstva Otca, že si nevedeli predstaviť božstvo niekoho iného (Ján 8:53–59). V tom druhom sa mýlili, ako to o chvíľu uvidíme (poznámka redakcie: v kapitole 4; pozri článok „Pán Ježiš Kristus, Syn, je Boh“ publikovaný v časopise Solas číslo 9, zima 2010; linka <http://casopis.solas.sk/vyucovanie/pan-jezis-kristus-syn-je-boh>). Avšak v tom prvom sa nemýlili. Otec je Boh.

Redakčný výber z druhej a tretej kapitoly knihy Stuart Olyott „Traja sú jedno“ (podtitul: Čo Biblia učí o Trojici), vydavateľstvo ORDO SALUTIS, Pezinok 2004. Publikované s láskavým súhlasom vydavateľstva.